

OLYMPIÁDA MLADÝCH VEDCOV

**olympiáda
mladých
vedcov** | www.ijso.sk

Letná príprava účastníkov súťaže IJSO VZOROVÉ RIEŠENIA BODOVANÝCH ÚLOH

Termín odovzdania: 30.07.2023

Povolené pomôcky: písacie potreby, internet. Nebojte sa využiť plný potenciál Google :)

*Riešenia príkladov (pokožne aj čiastočné) s postupom posielajte na e-mailovú adresu
zuzana.magyarova@ijso.sk.*

Chémia

Príklad 1: Chemická rovnováha (10 b)

Označme koncentráciu látky B na začiatku reakcie ako x . Na začiatku platí $c_0(A) = 2c_0(B)$ a $c_0(C) = c_0(D) = 0$. Počas reakcie zreaguje štvrtina látky B. Na základe chemickej rovnice môžeme určiť, že koncentrácie látok na začiatku reakcie a po ustálení rovnováhy budú nasledovné:

(4 b)

$$c_0(A) = 2x$$

$$c_0(B) = x$$

$$c_0(C) = 0$$

$$c_0(D) = 0$$

$$c_1(A) = 1.75x$$

$$c_1(B) = 0.75x$$

$$c_1(C) = 0.25x$$

$$c_1(D) = 0.5x$$

Vzorec pre výpočet rovnovážnej konštanty tejto reakcie je:

(4 b)

$$K_c = \frac{[C] \cdot [D]^2}{[A] \cdot [B]}$$

Dosaďme hodnoty c_1 za rovnovážne koncentrácie a rovnovážnu konštantu zo zadania:

(2 b)

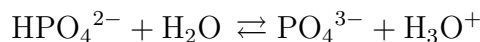
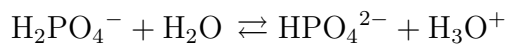
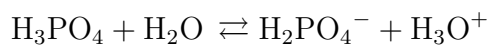
$$0.06 = \frac{0.25x \cdot (0.5x)^2}{1.75x \cdot 0.75x}$$

Z tejto rovnice je x rovné 1.26. Rovnovážna koncentrácia látky C je teda 0.315 mol/dm^3 .

Príklad 2: Výpočet pH (10 b)

Disociácia kyseliny fosforečnej prebieha nasledovne:

(2 b)

Vzťahy pre konštanty kyslosti H_3PO_4 , H_2PO_4^- a HPO_4^{2-} sú:

(2 b)

$$K_{a1} = \frac{[\text{H}_2\text{PO}_4^-] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{H}_3\text{PO}_4]} = 10^{-2.14}$$

$$K_{a2} = \frac{[\text{HPO}_4^{2-}] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{H}_2\text{PO}_4^-]} = 10^{-7.20}$$

$$K_{a3} = \frac{[\text{PO}_4^{3-}] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{HPO}_4^{2-}]} = 10^{-12.35}$$

Z rovníc pre konštanty kyslosti disociácie H_3PO_4 do prvého a druhého stupňa vieme ich vynásobením dostať vzťah medzi koncentraciami H_3PO_4 a HPO_4^{2-} :

(4 b)

$$10^{-2.14} \cdot 10^{-7.20} = \frac{[\text{HPO}_4^{2-}] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]^2}{[\text{H}_3\text{PO}_4]} = \underbrace{\frac{[\text{HPO}_4^{2-}]}{[\text{H}_3\text{PO}_4]}}_{1/2} \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]^2$$

(2 b)

Zo zadania poznáme pomer H_3PO_4 a HPO_4^{2-} . Z toho pre hodnotu pH vyplýva:

$$10^{-9.34} = \frac{1}{2} \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]^2$$

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = \sqrt{2 \cdot 10^{-9.34}}$$

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = 3.0235 \cdot 10^{-5}$$

$$pH = -\log(3.0235 \cdot 10^{-5}) = 4.52$$

Príklad 3: Výpočet hmotnostného zlomku (10 b)

(1 b)

Na základe priloženej tabuľky vieme, že hmotnostný zlomok MnSO_4 v roztoku po pridaní hydrátu je 0.20. Pre zistenie pomeru molekúl vody v kryštálovej mriežke hydrátu potrebujeme vypočítať hmotnostný zlomok čistého MnSO_4 v hydráte. Označme tento hmotnostný zlomok w_h . Ten môžeme vyjadriť pomocou nasledovnej rovnice látkovej bilancie MnSO_4 :

(4 b)

$$100 \text{ g} \cdot 0.05 + 31.45 \text{ g} \cdot w_h = 131.45 \text{ g} \cdot 0.20$$

$$w_h = \frac{131.45 \text{ g} \cdot 0.20 - 100 \text{ g} \cdot 0.05}{31.45 \text{ g}} = 0.6769$$

(3 b)

Teraz si označme pomer molekúl vody v kryštálovej mriežke hydrátu x . Ak použijeme pre výpočet w_h priloženú periodickú tabuľku prvkov, dostaneme nasledujúcu rovnicu:

$$w_h = \frac{54.94 + 32.06 + 4 \cdot 16.00}{54.94 + 32.06 + 4 \cdot 16.00 + x \cdot (2 \cdot 1.0079 + 16.00)} = 0.6769$$

(2 b)

Riešením tejto rovnice dostávame hodnotu $x = 4$. Vzorec a názov pridaného hydrátu sú teda $\text{MnSO}_4 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$, tetrahydrát síranu manganatého.

Periodická soustava prvků

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																									
I. A	II. A	III. B	IV. B	V. B	VI. B	VII. B	VIII. B	VIII. B	VIII. B	I. B	II. B																																																																									
1,0079 1 H 1,008 2,02 Vodík	9,01 2 Be 9,012 4 Berylium	22,99 3 Li 6,94 3 Lithium	23,00 4 Na 22,99 11 Sodík	24,31 5 Mg 24,31 12 Hořčík	40,08 6 Ca 40,08 20 Vápník	39,10 7 K 39,10 19 Draslík	87,62 8 Rb 87,62 37 Rubidium	137,33 9 Sr 137,33 38 Stroncium	132,91 10 Cs 132,91 55 Cesium	0,86 11 Ba 137,33 56 Baryum	~223 12 Fr ~223 87 Francium	4,00 13 He 4,0026 2 Helium																																																																								
			alkalické kovy	kovy alkalických zemin	přechodné kovy	kovy	polokovy	nekovy	halogeny	vzácné plyny																																																																										
			13 B 10,81 5 Bor	14 C 12,01 6 Uhlík	15 N 14,01 7 Dusík	16 O 16,00 8 Kyslík	17 F 19,00 9 Fluor	18 Ne 20,18 10 Neon	19 Na 22,99 11 Sodík	20 Mg 24,31 12 Hořčík	21 Al 26,98 13 Hliník	22 Si 28,09 14 Křemík	23 P 30,97 15 Fosfor	24 S 32,06 16 Síra	25 Cl 35,45 17 Chlor	26 Ar 39,95 18 Argon	27 K 39,10 19 Draslík	28 Ca 40,08 20 Vápník	29 Sc 44,96 21 Skandium	30 Ti 47,88 22 Titan	31 V 50,94 23 Vanad	32 Cr 52,00 24 Chrom	33 Mn 54,94 25 Mangan	34 Fe 55,85 26 Železo	35 Co 58,93 27 Kobalt	36 Ni 58,69 28 Nikl	37 Cu 63,55 29 Měď	38 Zn 65,38 30 Zinek	39 Ga 69,72 31 Gallium	40 Ge 72,61 32 Germanium	41 As 74,92 33 Arsen	42 Se 78,96 34 Selen	43 Br 79,90 35 Brom	44 Kr 83,80 36 Krypton	45 Rb 85,47 37 Rubidium	46 Sr 87,62 38 Stroncium	47 Y 88,91 39 Yttrium	48 Zr 91,22 40 Zirkonium	49 Nb 92,91 41 Niobium	50 Mo 95,94 42 Molibden	51 Tc ~98 43 Technecium	52 Ru 101,07 44 Ruthenium	53 Rh 102,91 45 Rhodium	54 Pd 106,42 46 Palladium	55 Ag 107,87 47 Stříbro	56 Cd 112,41 48 Kadmium	57 In 114,71 49 Indium	58 Sn 118,71 50 Cín	59 Sb 121,75 51 Antimon	60 Te 127,60 52 Tellur	61 Xe 131,29 54 Xenon	62 Ba 137,33 56 Baryum	63 La 138,91 57 Lanthan	64 Ce 140,12 58 Cer	65 Pr 140,91 59 Praseodym	66 Nd 144,24 60 Neodymium	67 Pm ~145 61 Promethium	68 Sm 150,36 62 Samarium	69 Eu 151,96 63 Europium	70 Gd 157,25 64 Gadolium	71 Tb 158,93 65 Terbium	72 Dy 162,50 66 Dysprosium	73 Ho 164,93 67 Holmium	74 Er 167,26 68 Erbium	75 Tm 168,93 69 Thulium	76 Yb 173,04 70 Ytterbium	77 Lu 174,04 71 Lutetium	78 Fr ~223 87 Francium	79 Ra 226,03 88 Radium	80 Ac ~227 89 Aktinium	81 Pa 231,04 91 Protaktinium	82 Th 232,04 90 Thorium	83 U 238,03 92 Uran	84 Np 237,05 93 Neptunium	85 Pu {244} 94 Plutonium	86 Am 243 95 Americium	87 Cm 247 96 Curium	88 Bk 247 97 Berkelium	89 Cf 251 98 Kalifornium	90 Es 252 99 Einsteinium	91 Fm 257 100 Fermium	92 Md 288 101 Mendelevium	93 No 289 102 Nobelium	94 Lr 294 103 Lawrencium

6	7
Lanthanoidy	Aktinoidy